

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในอาเซียน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพชุมชนเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อวิจัยและพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในอาเซียนอย่างสร้างสรรค์ บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีวิธีการวิจัยประกอบไปด้วย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล กรอบแนวคิดของการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล และการอภิปรายผล มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ประชากรและตัวอย่าง

3.1.1 ขั้นตอนที่ 1 กำหนดกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีความต้องการเข้าร่วมโครงการ ใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified sampling) จากอำเภอต่างๆ ที่สนใจจะเข้าร่วมโครงการทั้งหมด 25 อำเภอ 207 ตำบล ในจังหวัดเชียงใหม่

3.1.2 ขั้นตอนที่ 2 กำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีสุ่มแบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์ (purposive sampling) มีผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 20 ตำบล และคัดเลือกโดยศึกษาถึงศักยภาพที่จะพัฒนาการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในระดับอาเซียนได้ โดยมีตำบลที่สนใจประเด็นการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในอาเซียน จำนวน 3 ตำบล 3 กลุ่มเกษตรกร ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 รายชื่อกลุ่มเกษตรกรที่สนใจประเด็นการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ใน
ชุมชนจังหวัดเชียงใหม่

ลำดับ	อำเภอ	ตำบล	กลุ่มเกษตรกร
1	สารภี	ทต.ชมภู	กลุ่มชุมชนประมงครบวงจรท้องถิ่น ตำบลชมภู
2	สันป่าตอง	ทต.บ้านแม	กลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวอินทรีย์
3	สันป่าตอง	อบต.น้ำบ่อหลวง	เกษตรกรผู้ปลูกหอมหัวใหญ่

ที่มา: จากการวิจัย

3.2 ข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2.1 ประเภทของข้อมูล

1) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการสำรวจ สอบถามและสัมภาษณ์ บริบทชุมชนและ
บริบทกลุ่มเกษตรกร จำนวน 3 ชุมชน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) บริบทชุมชน ได้แก่ ตำบลชมภู อำเภอสารภี ตำบลบ้านแมและตำบล
น้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง

2) บริบทกลุ่มเกษตรกร ได้แก่ กลุ่มชุมชนประมงครบวงจรท้องถิ่น
ตำบลชมภู กลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวอินทรีย์ และเกษตรกรผู้ปลูกหอมหัวใหญ่

3) ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกร

2) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสาร งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาศักยภาพชุมชนเกษตร
ในจังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยและพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่
ในประเด็นการต่อยอดงานวิจัยภาคการเกษตรของชุมชนให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์และ
สาธารณะ ภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

3.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) แบบฟอร์มแสดงความประสงค์เข้าร่วมโครงการ

2) แบบฟอร์มเพื่อประเมินคัดกรองผู้เข้าร่วมโครงการ

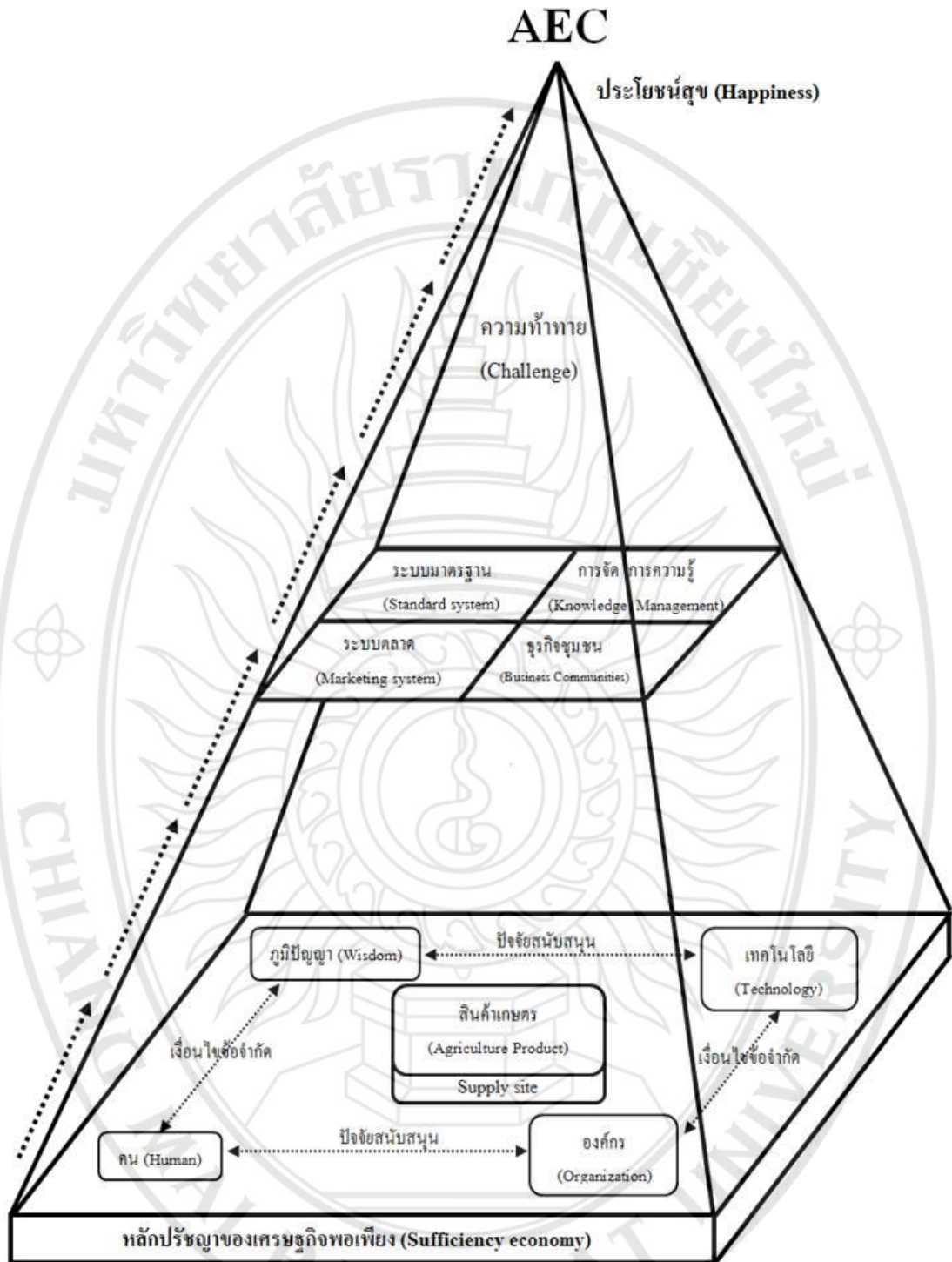
3) แบบฟอร์มการประเมิน การต่อยอดภาคการเกษตรของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่
ให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ ภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ในประเด็น
ประเด็น “การตลาดนำการผลิต : มาตรฐานเกษตรอินทรีย์สากล” “ข้อกำหนดมาตรฐานเกษตร

อินทรีย์และแนวทางปฏิบัติ” และ “ระบบการรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (Participatory Guarantee System : PGS)” (ภาคผนวก ก)

3.3 กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนาการตลาดสินค้าเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในอาเซียน มีกรอบทฤษฎีชุดโครงการ (R&D AGGIE for AEC) ดังภาพที่ 3.1 และมีแผนงานวิจัย ดังภาพที่ 3.2 ดังนี้

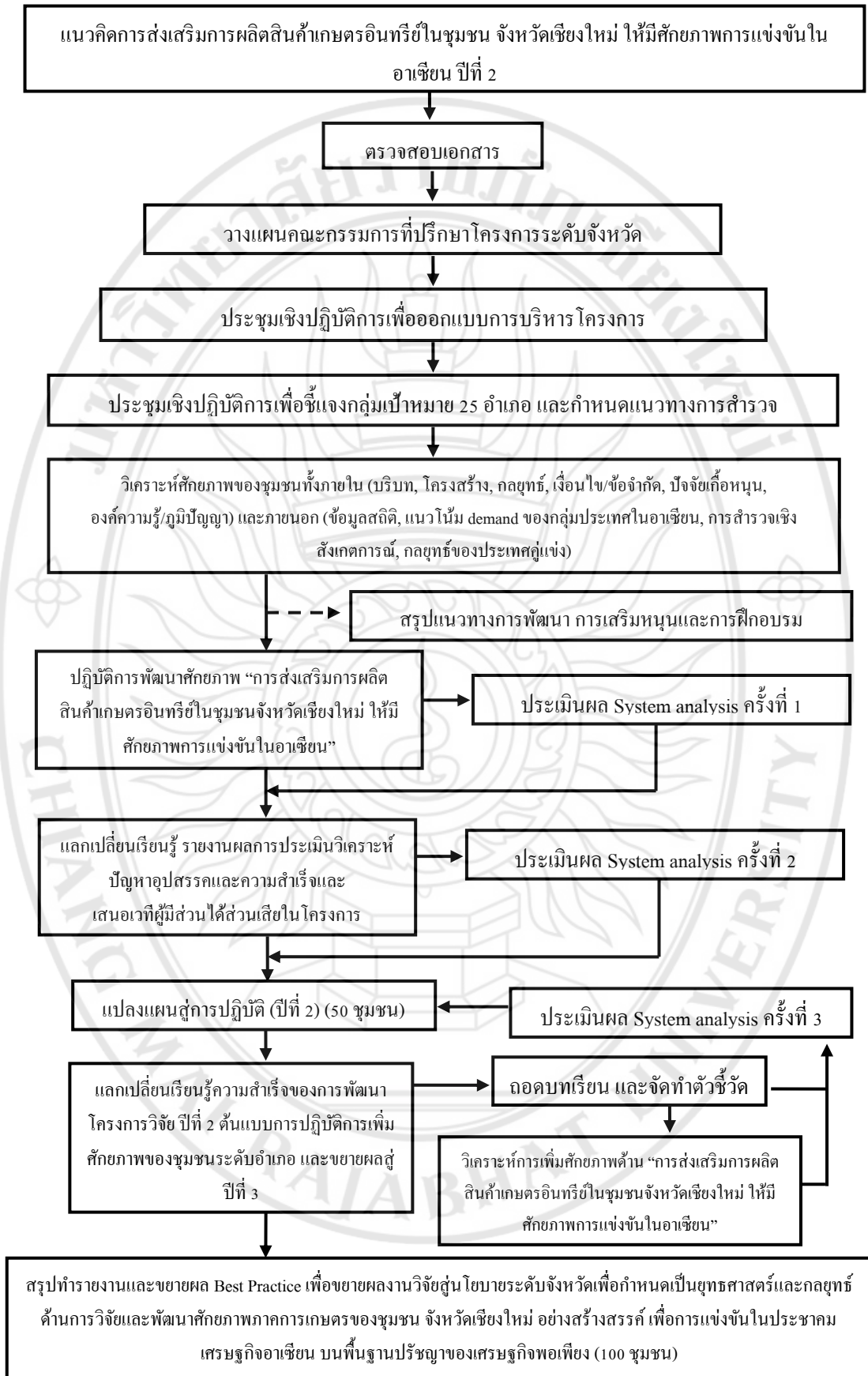

ภาพที่ 3.1 กรอบทฤษฎีชุดโครงการ

จากภาพที่ 3.1 แสดงกรอบทฤษฎีชุดโครงการ “การวิจัยและพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ อย่างสร้างสรรค์ เพื่อการแข่งขันในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (R&D AGGIE for AEC)” โดยการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency economy) เป็นพื้นฐานของการพัฒนาในทุกกระบวนการของโครงการฯ โดยเริ่มจากแนวคิดการพัฒนาคน (Human) ซึ่งเป็นปัจจัยในการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาองค์กร (Organization) และเป็นเงื่อนไขข้อจำกัดให้เกิดการต่อยอดภูมิปัญญา (Wisdom) อีกทั้งการพัฒนาองค์กร (Organization) ยังถือเป็นเงื่อนไขข้อจำกัดให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยี (Technology) ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นอีกด้วย นอกจากนั้นแล้วการต่อยอดภูมิปัญญา (Wisdom) ยังเป็นปัจจัยในการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยี (Technology) ที่สำคัญ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นทั้งปัจจัยสนับสนุนและเงื่อนไขข้อจำกัด ในการพัฒนาสินค้าเกษตร (Agriculture Product) ให้ยั่งยืนต่อไป

แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนาสินค้าเกษตร (Agriculture Product) และภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ควรมีปัจจัย 4 ด้าน ที่เสริมหนุนและควบคู่กันไปในนั้นคือ ระบบมาตรฐาน (Standard system) ระบบตลาด (Marketing system) ความเป็นมาตรฐานของธุรกิจชุมชน (Business Communities) และการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ซึ่งเป็นความท้าทาย (Challenge) ของภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ที่จะพัฒนาตนเองไปสู่การแข่งขันในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้

ภาพที่ 3.2 กรอบแนวคิดแผนงานวิจัย (3ปี)

จากภาพที่ 3.2 แสดงกรอบแนวคิดแผนงานวิจัยโครงการย่อยที่ 7 การส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในอาเซียน โดยมีกระบวนการ 13 ขั้นตอนดังนี้

(1) ตรวจสอบเอกสาร

(2) วางแผนคณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการระดับจังหวัด ได้แก่

- 1) คุณบุญสม ธัญญานิวัฒน์ ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1
- 2) คุณวิเชียร เชิดชูตระกูลทอง นายกสสมาคม SME แห่งประเทศไทย
- 3) รศ.ดร.พรหทัย ตันท์วิธานนท์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
ล้านนา
- 4) อ.ดร.กัญญ์พัสวี กล่อมรงเจริญ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
- 5) อ.กฤษณ์ นัทรกุล ณ อยุรยา มหาวิทยาลัยพายัพ
- 6) ผศ.ดร.เยาวเรศ เขาวนพูนผล มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 7) อ.ดร.ภาวิณี จันทร์วิจิตร มหาวิทยาลัยพะเยา
- 8) อ.ดร.พนินท์ เครือไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
- 9) อ.ดร.สุเทพ นิมสายน มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
- 10) อ.ดร.ปิยธิดา เพียรลุประสิทธิ์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
- 11) คุณอุทัยวรรณ มินสุวรรณ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด
เชียงใหม่
- 12) คุณธีรยุทธ อินต๊ะเสน ผจก.โครงการพิเศษสวนเกษตรเมือง
ภายในพระองค์สมเด็จพระนางเจ้าสิริ
กิตติ์พระบรมราชินีนาถ
- 13) คุณประจวบ สวัสดิ์ประสงค์ สำนักงาน ปปช.เชียงใหม่ เขต 5
(เชียงใหม่)
- 14) คุณจงรักษ์ พันธุ์ไชยศรี กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตร
และสหกรณ์
- 15) คุณวิชุดา กันติวังศ์ กลุ่มแผนพัฒนาเขตเศรษฐกิจ
การเกษตร
- 16) คุณศักดิ์ดำเนิน นนท์กิติ เศรษฐกรชำนาญการ
- 17) คุณวัฒนา ศรีวิรัช พัฒนาชุมชน อำเภอสันกำแพง
จังหวัดเชียงใหม่

(3) ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อออกแบบการบริหาร โครงการ

(4) ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อชี้แจงกลุ่มเป้าหมาย 25 อำเภอ และกำหนดแนวทางการสำรวจ

(5) วิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนทั้งภายใน (บริบท โครงสร้าง กลยุทธ์ เงื่อนไข/ข้อจำกัด ปัจจัยเกื้อหนุนและองค์ความรู้/ภูมิปัญญา) และภายนอก (ข้อมูลสถิติ แนวโน้ม demand ของกลุ่มประเทศในอาเซียน การสำรวจเชิงสังเกตการณ์และกลยุทธ์ของประเทศคู่แข่ง)

(6) การสรุปแนวทางการพัฒนา การเสริมหนุน และการฝึกอบรมเพื่อนำไปสู่ปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพ “การส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในอาเซียน”

(7) ประเมินผล System analysis ครั้งที่ 1

(8) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ รายงานผลการประเมินวิเคราะห์ ปัญหาอุปสรรคและความสำเร็จ และเสนอเวทีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการ

(9) ประเมินผล System analysis ครั้งที่ 2

(10) แปลงแผนสู่การปฏิบัติ (ปีที่ 2) (50 ชุมชน)

(11) ประเมินผล System analysis ครั้งที่ 3

(12) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ความสำเร็จของการพัฒนา โครงการวิจัย ปีที่ 2 ต้นแบบการปฏิบัติการเพิ่มศักยภาพของชุมชนระดับอำเภอ ด้วยการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในอาเซียน และขยายผลสู่ปีที่ 3 โดยมีการถอดบทเรียน จัดทำตัวชี้วัด และการวิเคราะห์การเพิ่มศักยภาพด้าน “การส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในอาเซียน” พร้อมทั้งประเมินผล System analysis ทั้ง 3 ครั้ง

(13) สรุปทำรายงานและขยายผล Best Practice เพื่อขยายผลงานวิจัยสู่นโยบายระดับจังหวัด เพื่อกำหนดเป็นยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ ด้านการวิจัยและพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ อย่างสร้างสรรค์ เพื่อการแข่งขันในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (100 ชุมชน)

3.4 การวิเคราะห์และประเมินผล

(การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจะทำการวิเคราะห์ ดังนี้

3.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามงานวิจัย (แต่ละกลุ่มเกษตรกร) “การตลาดนำการผลิต : มาตรฐานเกษตรอินทรีย์สากล” แบบสอบถามงานวิจัย (แต่ละกลุ่มเกษตรกร) “ข้อกำหนดมาตรฐานเกษตรอินทรีย์และแนวทางปฏิบัติ” แบบสอบถามงานวิจัย (แต่ละกลุ่มเกษตรกร) “ระบบการรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (Participatory Guarantee System : PGS)” โดยการหาข้อมูลสถิติจากค่าเฉลี่ยการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงในลักษณะของสถิติเชิงพรรณนาด้วยค่าความถี่ ร้อยละและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.) ซึ่งจะใช้ทฤษฎีการแจกแจงความถี่สำหรับค่าในแต่ละช่วงของลักษณะที่สนใจ โดยแบ่งระดับคะแนนตามเกณฑ์การประเมินค่าเฉลี่ยของบุญชม ศรีสะอาด (2532) เป็น 5 ชั้น ดังนี้

- ค่าเฉลี่ยระดับ 4.51 – 5.00 มีความพึงพอใจมากที่สุด
- ค่าเฉลี่ยระดับ 3.51 – 4.50 มีความพึงพอใจมาก
- ค่าเฉลี่ยระดับ 2.51 – 3.50 มีความพึงพอใจปานกลาง
- ค่าเฉลี่ยระดับ 1.51 – 2.50 มีความพึงพอใจน้อย
- ค่าเฉลี่ยระดับ 1.00 – 1.50 มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

3.4.2 การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ กรณีที่ข้อมูลมีลักษณะข้อความ การบรรยาย ข้อเสนอแนะ ความคิดเห็นต่าง ๆ ที่เกิดจากการสัมภาษณ์ สอบถาม สังเกต และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ในการวิเคราะห์ ผลจากการสัมภาษณ์ สอบถาม สังเกต และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ที่เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพมาประมวล เพื่อยืนยันหรือเสริมข้อมูลเชิงปริมาณให้มีความสมบูรณ์เพิ่มขึ้น

3.4.3 การอภิปรายผลข้อมูล

การอภิปรายข้อมูลตามกรอบแนวคิดการวิจัย โดยใช้แนวคิด ดังต่อไปนี้

1) การอภิปรายความรู้ความเข้าใจการพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ในกรอบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทที่ 2

2) การวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนมาอภิปรายผลเทียบกับการวิเคราะห์ SWOT โดยพิจารณาจาก (1) จุดแข็งของกลุ่มเกษตรกรและตัวสินค้า (2) โอกาสในการพัฒนาสินค้าของกลุ่ม (3) จุดอ่อนของกลุ่มเกษตรกรและตัวสินค้า และ (4) อุปสรรคในการพัฒนาสินค้าของกลุ่ม

3) การอภิปรายผลแบบประเมิน เชิงพรรณนา และอธิบายข้อมูล เชิงปริมาณ